

Asia: VN/30163/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

Visio

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon visiota?

Kyllä / En. Jos ette, kuvaillkaa mahdolliset muutostarpeet.

Kyllä

Mahdolliset muutostarpeet.

Taiteellisen tutkimuksen lisääminen selontekoon olisi tärkeää.

Tavoitteet

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon neljää tavoitetta?

Kyllä, tavoitteet vastaavat omaa näkemystäni

Jos vastasitte en, kuvaillkaa tiiviisti mahdolliset muutostarpeet.

-

Toimenpide-ehdotukset

Tässä on lueteltu yhdeksän toimenpidekokonaisuutta. Mitkä raportin toimenpide-ehdotuksista ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa? Valitse ensin yksi (1) haluamasi toimenpidekokonaisuus ja kirjoita sen jälkeen haluamasi toimenpide-ehdotukset alla olevaan tilaan kaikki peräkkäin. Valitse yhteensä enintään viisi (5).

Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi [Muut tärkeät toimenpidekokonaisuudet: Kansainvälistyvä kulttuuri; Kulttuurin tekijät avainasemassa; Pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa; Lisää luovuutta: kulttuuri yhteiskunnallisena ja taloudellisena muutosvoimana]

Oma roolinne tulevassa toimeenpanossa

Millaisena näette oman tai edustamanne tahon roolin kulttuuripoliittisenselonteon toimeenpanossa?

Aalto-yliopiston Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu kouluttaa muotoilijoita, taiteilijoita, taidekasvattajia, valokuvaajia, arkkitehtejä sekä elokuvan, median, pelien ja muodin tekijöitä, jotka luovat mielikuvituksellisia, yhteistyökykyisiä ja epätavanomaisia lähestymistapoja monimutkaisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin ja antavat panoksensa yhteiskuntaan luovan työnsä ja tutkimuksensa kautta.

Tiivistelmä näkemyksistänne

Tähän voitte kirjoittaa mahdolliset muut kulttuuripoliittista selontekoa koskevat huomionne.

1) Yleisesti

Tämä julkaistu selonteko on miellyttävää luettavaa taiteen ja kulttuurin työntekijöiden ja taiteen ja suunnittelun koulutusinstituutin perspektiivistä. Selonteossa todetaan kulttuurin merkitys ja positiivinen vaikutus sekä ihmisten hyvinvointiin että talouden kehittämisen tueksi. Yllättävää on tietenkin, että tämä on voimakkaassa ristiriidassa nykyisen (Petteri Orpon) hallituksen leikkausten ja asenteiden kanssa kulttuuria ja luovaa työtä kohtaan. Nykyhetken ilmapiirissä julkaistu selonteko yllättää ja voikin toivoa, ettei se jää ainoastaan sanahelinäksi paperilla, vaan että sillä on oikeaa vaikutusta kulttuurin tulevaisuuteen ja arvostukseen.

Selonteko alleviivaa kulttuurin saavutettavuutta kaikille asuinpaikasta ja lähtökohdista riippumatta. Tämä on hienoa. On kuitenkin hyvä huomioda, että kulttuurin ja taiteen kokeminen on täysin alisteinen taitelijoiden ja kulttuurityöntekijöiden toimeentulolle. Ammattilaistasoista taidetta ei synny, eikä sitä ole esillä, jos sitä ei mahdollisteta.

2) Kulttuurin kupla

Tässä selonteossa pääasiallisesti käsitellään kulttuuria ja luovia aloja omana kenttänä, yksikkönä – eräänlaisena omana kuplana. Tällaista ajattelua voisi pitää osittain vanhakantaisena ja talousajattelulähtöisenä. Selonteon loppupuolella todetaankin, että erityisesti Suomessa kulttuurikenttä joutuu jatkuvasti perustelemaan olemassaoloaan, mitä ei tapahdu muissa maissa, joissa se on hyväksytty osaksi olemassa olevan yhteiskunnan arvoja ja infrastruktuuria.

Sen sijaan, että kulttuuria ajateltaisiin omana erillisenä (ja taloudellisenä) yksikkönä, sitä voitaisiin ajatella perusinfrastruktuurina ('kulttuuri-infra'). Hyvin harva meistä kyseenalaistaa tieverkoston tai vesijohtojen tarpeellisuutta – samanlainen kulttuurin hyväksyminen ja arvostaminen yhteiskunnan perustarpeena mahdollistaisi pidemmällä tähtäimellä kulttuurin ja taiteen kasvamisen osaksi ihmisten arkea. Kulttuurin kytköksiä muihin yhteiskunnan alueisiin tulee tukea ja mahdollistaa.

Kulttuurin kautta yhteiskunta vahvistaa, uudistaa ja jakaa arvojaan. Nämä yhteiset arvot tuottavat normeja, joihin yhteiskunta sitoutuu, mutta niitä voidaan myös tarkastella kriittisesti. Kulttuurilla on tässä iso ja tärkeä tehtävä. Yhteisöjen ja yhteiskunnan vastuuna on kannatella kulttuuria ja sen

vahvistamia arvoja kaikissa sen muodoissa ilman, että se alistetaan markkinatalouden logiikalle ja arvoille samalla tavalla kuin esimerkiksi teollisuus.

3) Pienten ja suurten toimijoiden merkitys

Selonteko tarkastelee kulttuurin kenttää yhtenä isona, mutta hajanaisena kokonaisuutena. Tässä olisi hyvä miettiä suurten ja pienten toimijoiden eroja ja merkitystä. Erityisesti pienet kulttuuritoimijat ovat selonteossa marginaalissa. Tällaiset pienet yhteisöt ja yhdistykset ovat varsin merkittävä tekijä suomalaisessa kulttuuri- ja taidekentässä. Niiden kautta syntyy uudenlaisia avauksia, vaihtoehtoisuutta ja kokeilevuutta, joka usein myöhemmässä vaiheessa siirtyy museoiden ja muiden taideinstituuttien sisälle. Kulttuurin sisäänrakennettuna piirteenä on kriittisyys – ei ainoastaan yhteiskunnallisia epäkohtia kohtaan (kuten viime vuosina on korostunut), vaan myös itse kulttuuria ja taidetta kohtaan. Tämä kriittisyys ja mahdollisuuksien testaaminen on se voima, joka tuottaa uusia ajatuksia ja suuntia. Ilman kokeilevaa, mahdollistavaa ja innovatiivista asetelmaa kulttuurinkenttä ei kehity.

Tällaiset pienet toimijat myös paikkaavat ajallista väliä, joka usein muodostuu koulutuksesta juuri valmistuvan taiteilijan ja taidekentän isojen toimijoiden välille, tarjoamalla lisäkoulutusta, verkostoja ja mahdollisuuksia kokeilla ja esittää tekemisiään. Lisäksi ne hyvin usein sisällyttävät vähemmistökulttuurien edustajia toimintaansa. Voi sanoa, että ne tavallaan toimivat eräänlaisena kulttuurin ja taiteen kentän turvaverkkona monissa tilanteissa.

On myös huomioitavaa, että Suomessa toimivat pienet yhdistykset ovat huomattavan kansainvälisiä. Ne toimivat kansainvälisissä verkostoissa samantapaisten ulkomaisten organisaatioiden kanssa ja ne myös aktiivisesti hakevat ja saavat EU:n tukea (Creative Europe) projekteilleen (hyvinä esimerkkeinä Biotaitteen seura ja M-Cult). Tämä rahoitusmalli ei kuitenkaan takaa heille perusrahoitusta yhdistyksen olemassaoloon ja kehitykseen.

4) Tutkimuksesta

Ammattimaisen taiteellisen työn voi katsoa jakautuvan kahteen linjaan; ammatilliseen taiteelliseen työskentelyyn ja taiteelliseen tutkimukseen. Nämä lähestymistavat ovat kytköksissä, tukevat ja myös tarvitsevat toisiaan kehittyäkseen.

Selonteossa ei huomioida lainkaan taiteellisen tutkimuksen (akateemisen) merkitystä kulttuurin sektorilla, vaikka lasten ja nuorten taidekasvatus huomioidaankin. Suomi on ollut kansainvälinen pioneeri taiteellisen tutkimuksen kehittämisessä ja hyväksymisessä akateemisena alueena. Samoin kuin kaikilla muillakin akateemisilla tieteenaloilla, myös tällä alalla on tutkimus pääosassa.

Taiteellinen tutkimus ei välttämättä tarkastele taidetta itseään, vaan se voi käsitellä myös muihin aloihin liittyviä ilmiöitä ja asioita taiteen keinoin. Tarkasteltavat kysymykset nousevat usein eri alojen reuna-alueilta, vievät ajattelua ja kehitystä eteenpäin sekä tuovat ne laajan yleisön tietoisuuteen. Taiteellinen tutkimus pyrkii usein herättämään keskustelua yleisön kanssa. Taiteellisen tutkimuksen työ vaatii syvällistä ja ammattimaista taiteen tekemisen ymmärtämistä.

Vaikka Suomi on ollut kärkijoukoissa taiteellisen tutkimuksen kehityksessä, tämä alue kärsii rahoituksen vähyydestä, mikä aiheuttaa myös asiantuntijuuden kuihtumista alueelta. Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa tohtorikoulutusprojektissa (1000 tohtorin koulutuspaikkaa) taiteen ja luovan työn yksiköt eivät saaneet yhtään taiteelliseen tutkimukseen keskittyvää projektia. Tässä voi pohtia, että se on mahdollisesti osoitus sekä kulttuurin arvostuksen puutteesta että ajattelumallista, joka tarkastelee kulttuuria lähinnä taloudellisen tuoton perspektiivistä.

Jos halutaan, että Suomi on kulttuurisesti sivistynyt ja kehittynyt, ja myös johtava asiantuntija joidenkin kulttuurin erityisalueiden suhteen (esim. taiteellinen tutkimus), kulttuuria pitää kannatella, tukea ja huomioida kaikilla tasoilla koulutuksessa, päiväkodista akateemiseen tutkimukseen.

5) Kulttuurin merkityksestä

Kulttuurin merkityksen mittaaminen on haastavaa – on ollut mm. useita EU:n rahoittamia projekteja, joissa on yritetty kehittää mittareita sosiaaliseen ja kulttuuriseen vaikuttavuuteen. Ensimmäinen kysymys lienee, mitä mitataan? Mikä on perspektiivi ja lähestymistapa: taloudellinen, osallistuminen, kansainvälinen menestyminen vai jotain muuta? Jos kulttuurikenttää ajateltaisiin perusinfrastruktuurina, jotkut näistä mittareista menettäisivät merkityksen, kun taas toiset mittarit olisivat paremmin kohdistettuja.

Selonteko antaa suuntaa visiolle tulevaisuudesta kulttuurin kentällä. On hyvä huomioida, että taide ja kulttuuri nimenomaan tuottavat visioita tulevaisuudesta ja näkymiä historiastamme. Kulttuurikokemukset voivat muuttaa arvojamme esittämällä kysymyksiä, jotka voivat olla kriittisiä tai sellaisia, joiden kanssa olemme samaa mieltä. Kulttuurin kenttä on ennen kaikkea keskustelun aloittaja. Terve yhteiskunta kestää kriittisen keskustelun ja kyseenalaistamisen.

Mattila Maija
Aalto-yliopisto - Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu